

Tomā Šlesērs

MONAS ACIS

LES YEUX
DE
MONA
Thomas Schlessner

Tomā Šlesērs

MONAS ACIS

No franču valodas tulkojusi
Astra Skrābane

821.133.1-31
ŠI 340

Thomas Schlesser
LES YEUX DE MONA

Copyright © Éditions Albin Michel – Paris 2024

For all the photographs © Photo All rights reserved, except 46 et 47 : © Photo All rights reserved / Foundation Hartung-Bergman ; 49 : © Photo Maximilian Geuter / The Easton Foundation.
For all the Works of Art: © All rights reserved, except 36 : © Association Marcel Duchamp / Adagp, Paris 2024 ; 38 : © Georgia O'Keeffe Museum / Adagp, Paris 2024 ; 39 : © Foundation Magritte / Adagp, Paris, 2024 ; 40 : © Succession Brancusi - All rights reserved (Adagp) 2024 ; 41 : © Adagp, Paris, 2024 ; 42 : © 2024 Banco de México Diego Rivera Frida Kahlo Museums Trust, México, D.F. / Adagp, Paris ; 43 : © Succession Picasso, 2024 ; 44 : © 2024 The Pollock-Krasner Foundation / Artists Rights Society (ARS), New York ; 45 : © 2024 Niki Charitable Art Foundation / Adagp, Paris ; 46 : © Hans Hartung / Adagp, Paris, 2024 ; 47 : © Anna-Eva Bergman / Adagp, Paris, 2024 ; 48 : © Estate of Jean-Michel Basquiat, licensed by Artestar, New York ; 49 : © The Easton Foundation / Licensed by Adagp, Paris, 2024 ; 50 : © Courtesy of the Marina Abramovic Archives / Adagp, Paris, 2024 ; 51 : © Adagp, Paris, 2024 ; 52 : © Adagp, Paris, 2024.

Tomā Šlesērs
MONAS ACIS

Apgāda Zvaigzne ABC vadītāja VIJA KILBLOKA
Projekta vadītāja *Una Orinska*
Redaktore *Laura Bebre*
Korektore *Jana Boikova*
Mākslinieciskā redaktore *Inguna Kļava Švanka*
Maketētāja *Irēna Kivliņa*
Vāka dizainu adaptējusi *Ilze Isaka*

Apgāds Zvaigzne ABC, SIA, K. Valdemāra ielā 6,
Rīgā, LV-1010. Red. nr. T-857.
Jelgavas tipogrāfija

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā. Saskaņā ar Autortiesību likuma 69.¹ pantu persona ir arī mantiski atbildīga par visiem zaudējumiem un morālo kaitējumu, kuru tā radījusi ar autortiesību pārkāpšanu.

© Tulkojums latviešu valodā, Astra Skrābāne, 2024
© Mākslinieciskais noformējums, literārā apdare, izdevums latviešu valodā,
Apgāds Zvaigzne ABC, 2024
ISBN 978-9934-32-857-2

Visiem pasaules vecvecākiem

Prologs

Neredzēt vairs neko

Viss satumsa. It kā būtu uzvilks sēru apģērbs. Tad – šur un tur – mirguļošana, tādi kā saules gaismas plankumi, kad acis velti skatās tajā caur aizvērtiem plakstiņiem, kā tad, kad sažņaudzam dūres, pretojoties sāpēm vai emociju uzplūdiem.

Protams, viņa to nepavisam neapraktīja šādi. Nevainīga un satraukta desmitgadīga bērna mutē izmisums izskan sausi, bez izpušķojumiem un dzejiskuma.

– Mammu, viss ir melns!

Mona izteica šos vārdus aizžņaugtā balsī. Žēlošanās? Jā, bet ne tikai. Pati pret savu gribu viņa bija iesludinājusi vārdos kauna pieskaņu, ko māte katru reizi, to izdzirdot, uztvēra nopietni. Lai nu ko, bet kaunu Mona nekad netēloja. Ja kaut vārdā, attieksmē, izteiksmē ieslīdēja kauns, kauliņi bija mesti: ielauzusies nepatīkama patiesība.

– Mammu, viss ir melns!

Mona bija akla.

Šķita, ka tam nav nekāda pamata. Nebija noticis nekas īpašs; pie galda stūra, uz kura māte ierīvēja ar ķiploku kārtīgi treknu cepeti, viņa paklausīgi pildīja matemātikas uzdevumus – rakstāmais labajā rokā, burtnīca iespiesta zem kreisās plaukostas.

Mona tieši tobrīd saudzīgi ņēma nost kakla piekariņu, kas traucēja, jo šūpojās virs uzdevumu lapas un viņai bija slikts paradums rakstīt salikušai. Viņa sajuta smagu ēnu noklājamies pār abām acīm, it kā tās tiktu sodītas par to, ka ir tik zilas, tik lielas, tik tīras. Ēna nenāca no ārpusēs, tā, kā nāk parasti, tumsai iestājoties, vai kad pakāpeniski dziest gaismas teātrī; ēna pārņēma viņas redzi no viņas pašas auguma, no iekšienes. Viņā pašā bija ieslīdējis necaurredzams pārklājs, kas viņu bija nogriezis no skolas burtnīcā uzzīmētajiem daudzstūriem, brūnā koka galda, tālāk novietotā cepeša, mātes ar balto priekšautu, no flīzētās virtuves, no tēva, kurš sēdēja blakusistabā, no Montreijas dzīvokļa, pelēcīgajām rudens debesīm, kas gūlās pār ielām, no visas pasaules. Bērns kā noburts iegrimā tumsā.

Monas māte drudzaini zvanīja ģimenes ārstam. Viņa neskaidri aprakstīja meitas aizmiglotās acu zīlītes un precizēja – jo ārsts to prasīja –, ka meitenei nav ne valodas traucējumu, ne arī paralīzes.

– Izskatās pēc TIL, – viņš noteica, nevēloties izsacīties izvērstāk.

Viņš lika iedot spēcīgu dozu aspirīna un, galvenais, steidzami nogādāt Monu *Hôtel-Dieu* slimnīcā, kur viņš sazvanīs savu kolēģi, lai tas tūlīt pat veiktu apskati. Tā nebija nejaušība, ka viņš iedomājās šo ārstu: tas bija izcils pediatrs, turklāt izslavēts kā ļoti labs acu speciālists un vēl arī talantīgs hipnoterapeits. Parasti – tā ģimenes ārsts noslēdza savu sakāmo – aklumam nevajadzētu ilgt vairāk kā desmit minūtes, un nolika klausuli. Kopš pirmā trauksmes kliedziena bija pagājis jau krietns stundas ceturksnis.

Automašīnā meitenīte raudāja un sita sev pa deniņiem. Māte turēja viņa aiz elkoņiem, bet sirds dziļumos arī viņa būtu grībējusi sist pa mazo, apaļo un trauslo galviņu, kā dauza salūzušu mehānismu, muļķīgi domājot, ka tāpēc tas atkal sāks darboties.

Tēvs, sēdēdams pie vecā *Volkswagen* stūres, vēlējās, kaut mazās slimība būtu skārusi viņu. Viņš dusmojās, pārlicināts, ka vir-tuvē noticis kaut kas tāds, kas viņam noklusēts. Viņš pārcilāja visus iespējamus cēloņus, sākot ar tvaika mākonī un beidzot ar nelaimīgu kritienu. Bet, nē, – Mona simtiem reižu apgalvoja:

– Tas notika pats no sevis!

Un tēvs nespēja noticēt.

– Tāpat vien cilvēks nekļūst akls!

Un tomēr kāds “tāpat vien” kļūst akls, te bija pierādījums. Un *kāds* šodien bija Mona ar saviem desmit gadiem un strau-mēm plūstošajām izbailu asarām – asarām, par kurām viņa, iespējams, cerēja, ka tās nomazgās sodrējus, kas šajā oktobra svētdienas novakarē bija pielipuši viņas acu zīlītēm. Gandrīz jau nonākusi līdz slimnīcas sliedēm cieši līdzās Parīzes Dievmātes katedrālei uz Sitē salas, Mona pēkšņi mitējās raudāt un sastinga.

– Mammu, papu, atgriezās!

Stāvēdama uz ielas, kur pūta auksts vējš, viņa kustināja skaustu uz priekšu un atpakaļ, lai veicinātu redzes atplūdus. Līdzīgi kā paceļas skatlogu aizvērtņi, cēlās plīvurs, kas aizklāja viņas acis. Atkal parādījās līnijas, tad seju aprises, tuvējo priekšmetu rel-jefs, sienu tekstūra un visas krāsu nianses – no spilgtākajām līdz tumšākajām. Bērns atguva smalko mātes siluetu, viņas gulbja kaklu un trauzlās rokas un masīvāko tēva stāvu. Visbeidzot viņa pamanīja tālumā pelēka baloža lidojumu, un tas viņu piepildīja ar prieku. Aklums Monu bija sagrābis un tad atkal atlaidis. Tas bija izgājis viņai cauri kā lode, kas caurbj ādu un iznāk laukā otrpus ķermenim, protams, sagādājot sāpes, tomēr dodot orga-nismam iespēju sadziedēt brūci. “Brīnums,” nodomāja tēvs, kas skrupulozi bija sekojis lēkmes ilgumam: sešdesmit trīs minūtes.

Hôtel-Dieu oftalmoloģijas centrā nebija ne runas par to, ka mazo laistu mājās bez virknes izmeklējumu, diagnozes uzstādī-šanas un rekomendācijām.

Izbailes bija atliktas uz vēlāku laiku, tomēr ne gluži klievētas. Medmāsa norādīja uz telpu ēkas otrajā stāvā. Tur bija ģimenes ārsta brīdinātā pediatra kabinets. Ārsts van Orsts bija agrīnas plikgalvības skarts metiss. Lielais, spoži baltais virsvalks kontrastēja ar sienu slimīgo zaļganumu. Platais smaids, ievēlot seļā mazas, priecīgas krunciņas, darija viņu simpātisku; tomēr tas nedarija viņu par mazāka skaita drāmu glabātāju. Viņš sāka iztaujāšanu.

– Cik tev gadu? – viņš pavaicāja ar tabakas aizsmakumu balsi.

*

Monai bija desmit gadi. Viņa bija divu mīlošu vecāku vienīgais bērns. Kamillai – mātei – tuvojās četrdesmit. Viņa bija neliela auguma, īsiem un spurainiem matiem, viņas balsi bija saglabājusies attālas priekšpilsētas zobgalīgā intonācija. Burvība slēpās viņas “vieglajā apdauzītībā”, kā teica viņas vīrs, taču to balstīja bīstama izlēmība; anarhija viņā nepārtraukti savijās ar autoritāti. Kamilla strādāja pagaidu darbu aģentūrā kā laba, uzticama, citīga darbiniece. Vismaz no rītiem. Pēcpusdienā bija pavisam cita lieta. Viņa šķieda savus spēkus brīvprātīgajā darbā. Visi darbi bija labi – sākot ar palīdzēšanu vientuļiem vecīšiem un beidzot ar piekautu dzīvnieku aprūpēšanu. Kas attiecas uz Polu, viņš bija pārkāpis piecdesmit septiņu gadu sliekšni. Kamilla bija viņa otrā sieva. Pirmā bija izgaisusi kopā ar viņa labāko draugu. Viņš sēja kaklasaiti, lai citi neredzētu krekla padilušo apkaklīti, un apnicīgi darbojās kā lietotu mantu pārdevējs, galvenokārt aizrāvies ar 50. gadu amerikāņu kultūru – mūzikas automātiem, pinbola spēļu iekārtām, afišām... Un, tā kā viss bija sācies viņa pusaudža gados ar atslēgu piekariņiem sirds formā, tādu viņam bija iespaidīgs lērumš, un tos viņš nevēlējās pārdot – jebkurā gadījumā tie nevienu neinteresētu. Līdz ar interneta attīstību viņa veikaliņš Montreijas dziļumos gandrīz jau bija aizvēris

durvis. Bet tad arī viņš sasparojās, lika lietā savu pieredzi, izveidojot tīmekļa vietni, to aktualizējot un tulkojot angļiski. Kaut gan Pola darījumu izpratne bija tuvu nullei, viņš varēja rēķināties ar vērīgu kolekcionāru klientūru, un tā viņu regulāri glāba no izputēšanas. Iepriekšējā vasarā viņš bija salabojis 1955. gada Gotlība “*Wishing Well*” pinbola automātu un bija par to saņēmis glītu desmit tūkstošu eiro summiņu. Glābējtransakcija pēc mēnešiem ilga trūkuma... Un tad atkal – bezdibenis. Krīze – tā viņam teica. Pols veikaliņā ik dienu iztrekterēja pudeli sarkanvīna un tad to kā trofeju uzbāza vienā no saviem eža formas trauku žāvētājiem – Marsela Dišāna mākslas darba pēctečiem. Viņš pacēla glāzi vienatnē, tādējādi nebija iespēju uz kādu dusmoties. Savā prātā viņš iedzēra par Monu. Uz viņas veselību.

*

Kamēr slimnieku kopējs veda bērnu pa slimnīcas labirintu, lai veiktu dažādus izmeklējumus, ārsts van Orsts, iegrimis milzu atzveltnes krēslā, nosauca Polam un Kamillai pirmo diagnozi:

– PIL jeb pārejoša išēmiskā lēkme.

Tas nozīmēja, ka asinis uz brīdi pārtraukušas apasiņot orgānus un tagad vajag atklāt šīs disfunkcijas cēloni. Tomēr Monas gadījums – tā viņš turpināja – viņu mulsinot: no vienas puses, lēkme, īpaši reta viņas vecuma meitenītei, ārstam šķita spēcīga, jo bija skārusi abas acis un tās ilgums bija pārsniedzis stundu, no otras –, tā bija pilnībā saudzējusi viņas spēju kustēties un runāt. Magnētiskās rezonanses izmeklējums noteikti ļautu saprast vairāk. Vajadzēs gatavoties ļaunākajam, viņš samulsis piebilda.

Monai nācās atgulties uz platformas kādā briesmīgā mašīnā un nekustoties paklausīgi ļauties. Viņai palūdza noņemt kakla piekariņu. Viņa atteicās. Tā bija smalka ķēdīte, savīta no makšķerauklas, rotāta ar mazītiņu gliemežvāku, kas bija piederējis vecmāmiņai un viņai nesa laimi. Viņai tas vienmēr bija kaklā,

un viņas dievinātajam opim bija tāds pats. Abi fetiši viņus saistīja – tā viņa domāja un tāpēc nevēlējās tikt atrauta no vec-tēva. Tā kā piekariņš nesaturēja metālu, viņai to atļāva atstāt. Tad viņas galvu, skaisto galvu, kuru kā nimbs apņēma pusgari, tumšbrūni mati ar sarkanīgu atspīdumu, galvu, kam bija burvīga apaļa mutīte, ievirzīja cilvēkēdāja cienīgā tvertnē, kur skanēja rūpnīcas troksnis. Piecpadsmit minūtes, kamēr ilga spīdzināšana, Mona pie sevis bez pārtraukuma dziedāja dziesmas, lai pretotos, lai injicētu šajā zārkā nedaudz laba garastāvokļa un dzīvības. Viņa pie sevis nodziedāja mazliet salkanu šūpuļdziesmu, kādu viņai dziedāja māte, kad reiz to midzināja. Viņa nodziedāja popdziesmu, melodiju, kura griezās lielveikalos un kuras klips viņai patika, jo tajā bija vesels bars zēnu ar pomādi ieziestiem matiem. Viņa nodziedāja uzmācīgus reklāmu džinglus. Viņa nodziedāja arī “Viena zaļa pele”, atceroties dienu, kad izkliedza dziesmas vārdus, lai iedzītu izmisumā tēvu, bet bez panākumiem.

Tika saņemti MR rezultāti. Ārsts van Orsts iesauca Kamillu un Polu kabinetā un steidzās viņus iedrošināt. Tur nekā nebija. Pavisam nekā. Attēlu virknē smadzeņu anatomija uzrādīja tikai homogēnas zonas. Tur nebija nekādu audzēju. Tika veikti citi bezgalīgi izmeklējumi. Visu nakti: no acu zilišu dzīlēm līdz iekšējai ausij, izejot cauri asinīm, kauliem, muskuļiem, artērijām. Tāpat nekā. Klusums pēc vētras. Vai tāda jebkad bija bijusi?

Hôtel-Dieu slimnīcas gaitenī nomaldījušies sienas pulksteņa rādītāji vēstīja, ka ir pieci rītā. Kamillai prātā ienāca kāda skaitāmpanta tēls: varētu teikt, viņa izsmeltiem spēkiem uzticēja vīram, ka ļauna būtne nolaupījusi abas Monas acis un pēc tam tās viņai atdevusi. It kā būtu kļūdijusies upura izvēlē – tā piebilda Pols. Vai it kā būtu devusi zīmi, brīdinājumu un gatavotos atkārtot savu nežēlīgo noziegumu, nodomāja viens un otrs, neizsakot ne vārda.

Skolas pagalmā atskanēja zvans. Bērnu straume, Hadži kundzes novadīta pareizajā gultnē, sasniedza trešo stāvu. Klases audzinātāja pavēstīja CM2 skolēniem, ka savu klasesbiedreni Monu viņi neredzēs līdz Visu Svēto brīvdienu beigām. Audzinātāju bija brīdinājusi Kamilla, kas, neslēpjot notikumu nopietnību, telefoniski visu bija paskaidrojusi gandrīz vai tai pašā elles naktī. Protams, bērni uzdeva jautājumus. Vai Monai bija tiesības doties brīvdienās nedēļu agrāk, pirms visiem pārējiem?

– Viņa ir nedaudz apslimusi, – audzinātāja aprobežojās ar paskaidrojumu, atklāti sakot, pati neapmierināta ar formulējumu.

– Nedaudz apslimusi: kāda veiksmē! – iesaucās Djego no trešās rindas, un viņa pārāk spalgajai balsij piekrita visa klase.

Vairākums bērnu iedomājas slimību kā Sezama atslēgu uz brīvību...

Telpas dziļumā, tieši blakus krīta nopūderētajiem aizkariem, Lili un Žada, divas Monas labākās draudzenes, kas pazina viņas istabas vismazāko nostūri, sapriecājās vēl vairāk. Ak! Kā viņas būtu gribējušas būt kopā ar Monu! “Mazliet apslimusi”? “Jā, lai tā būtu,” nodomāja Lili, “bet viņa pilnīgi noteikti pavadīs dienas sava tēva antikvariātā.” Un Žada, pavērsusi acis pret Monas tukšo vietu, tīksmīgi iztēlojās sevi viņas sabiedrībā, izdomājot dažādas spēles un stāstus pieticīgajā telpā, ko piepildīja vecas, pēc Amerikas smaržojošas lietas – viss šis vilinošo, uzjautriņošo un noslēpumaino priekšmetu čumunmudžeklis, kas liek bērniem aizsapņoties. Tomēr Lili iebilda:

– Nē, nē, kad viņa ir slima, tad opis Dadē nāk viņu pieskatīt, un man no viņa ir bail.

Žada izspieda izsmejošu smiekliņu, lai parādītu, ka viņu nu gan nekas nebaida, it īpaši jau ne Monas vectēvs. Tomēr sirds

dziļumos meitenīte piekrita: jā, iepretī šim vecajam, milzīgajam, tievajam vīram ar rētu sejā, runājošam dziļā un sausā balsī, arī viņa jutās nedroši...

*

– Hallo, papu, tā esmu es.

Bija dienas vidus, kad Kamilla, locekļiem stingstot, izlēma piezvanīt savam tēvam. Anrī Vilmēns atteicās lietot mobilo, viņš nemainīgi atbildēja uz zvaniem fiksētajā telefonā ar strupu, sausu un dedzinošu “jā”, kas neatstāja daudz vietas aizrautībai. Meita ciest nevarēja šo rituālu un ikreiz ilgojās pēc tiem laikiem, kad, vēl dzīva būdama, klausuli pacēla viņas māte. Viņa virknēja zilbes.

– Papu, man tev jāsaka: vakar vakarā notika kaut kas šausmīgs.

Kamilla izstāstīja visu pēc kārtas, cenšoties savaldīt emocijas.

– Un tad? – Anrī nedaudz nepacietīgi pajautāja.

Taču Kamilla stāstījuma laikā bija tik ilgi aizturējusi asaras, ka spēcīgas elsas satricināja viņas ķermeni un aizžņaudza elpu; viņa nebija spējīga atbildēt.

– Mīlā, un tad? – steidzināja tēvs.

Šis negaidītais “mīlā” dāvāja viņai skābekļa mākonī, un Kamilla atguva elpu un izdvesa:

– Nekā! Pagaidām nekā. Būs labi, es ceru.

To dzirdot, Anrī gari, atviegloti izelpoja, tad atgāzās atpakaļ, atmeta galvu un vēroja griestu mulāžas ar apaļu augļu, arabesku un pavasara puķu priecīgajiem motīviem.

– Ļauj man viņai ko pateikt.

Bet Mona, sarāvusies dzīvojamās istabas atzveltnes krēslā zem rūsgana pleda, bija piemigusi.

Dzejnieks Ovidijs aprakstījis stāvokli, kad apziņa aizmiegt, it kā būtu iegājusi milzu alā, kurā gurd un bezrūpīgs patvēries miega dievs. Viņš bija attēlojis Saules pavēlniekam Fēbam nepieejamu grotu. Mona no vectēva bija uzzinājusi, ka cilvēcis-kajā līmenī nav regulārāka ceļojuma par šo, kas ved uz noslēpu-mainām un mainīgām teritorijām... Tāpēc šīs zemes, pa kurām visi nepārtraukti ceļo visas dzīves garumā, nedrīkstēja atstāt novārtā.

*

Turpmākajās dienās ārsts van Orsts *Hôtel-Dieu* slimnīcā uzsāka jaunus izmeklējumus. Tie joprojām neatklāja nekādas īpašas anomālijas. Skaidrojuma par tām sešdesmit trim akluma minūtēm spītīgi nebija, tāpēc praktiķis jau vairījās lietot nosaukumu “pārejoša išēmiska lēkme”, kas lika domāt par asinsrites nepietiekamību, par kuru viņš vairs nebija pilnīgi pārliecināts. Tā kā skaidras diagnozes nebija, viņš piedāvāja Monai – un viņas vecākiem – izmēģināt hipnozi. Polā šāda doma izraisīja mēmu apstulbumu. Meitenīte toties nebija īsti droša, ka zina, par ko ir runa. Viņa šo terminu saistīja ar “lakata spēli”, par kuru skolā bija dzirdējusi runājam, un tā viņu šausmīgi biedēja. Lai izlabotu šādu aplamu uztveri, van Orsts paskaidroja, ka, novedis Monu hipnozes stāvoklī, viņš uz laiku varētu viņu paturēt savā ietekmē. Tāds eksperiments viņam ļautu atgriezties laikā un nokļūt līdz sākuma brīdim, kad izdzisa viņas redze, likt viņai to atkal izdzīvot un, iespējams, noteikt cēloni. Pols pretojās. Par to nevarēja būt ne runas, tas esot bīstami. Van Orsts neuzstāja; lai bērnu varētu labi nohipnotizēt, tam vajadzētu pilnīgi ļauties. Bet, ņemot vērā Monas aizspriedumus un viņas tēva pārmēru nikno reakciju, lauks jau bija mīnēts. Kamilla gan nebija neko teikusi.

Tā nu van Orsts parakstīja jaunajai pacientei klasisku medicīnisku ārstēšanu: asins analīzes un iknedēļas artēriju pārbaudi, acu ārsta apmeklējumu, atveseļošanās periodu – desmit dienas. Polam un Kamillai viņš pieprasīja uzraudzīt “jebkādu subjektīvu simptomātiska rakstura pazīmju parādīšanos”, kas nozīmēja to, ka viņiem jābūt ārkārtīgi vērīgiem pret meitas izjūtām. Šajā sakarā viņš ieteica apmeklēt kādu bērnu psihiatru.

– Tā vairāk ir parasta profilakse, nevis īsta terapija, – viņš apgalvoja.

Pols un Kamilla samulsuši pierakstīja rekomendācijas, bet sirds dziļumos viņus nomāca tikai viens jautājums: vai Mona ar laiku riskē zaudēt redzi? Dīvainā kārtā dakteris van Orsts ne mirkli nepieminēja galīgu recidīvu, un, neskatoties uz bažām, kas bija pārņēmušas vecākus, viņi izvēlējās no šīs tēmas izvairīties. Viņi nodomāja: galu galā, ja ārsts to apiet, tad tāpēc, ka nav nepieciešams to skart.

Anrī Vilmēns savai meitai to pajautāja tieši. Viņš nebija no ļaudīm, kas bēg no jautājumiem, lai cik tie būtu bezdibenīgi. Parasti būdams visai skops uz telefonzvaniem, ja nu vienīgi gribēja dzirdēt Monu, šajā nedēļā viņš zvanīja bieži. Iekarsušā un satrauktā balsī viņš tirdīja Kamillu: jā vai nē, vai viņa mīlā mazmeitiņa, viņa dzīves dārgums, kļūs akla? Turklāt Anrī uzstājīgi pieprasīja tikšanos ar Monu, un Kamilla nevarēja viņam pieklājīgi atteikt. Viņa ierosināja atnākt Visu Svēto svētdienā, tieši nedēļu pēc akluma lēkmes. Pols, nojauzdams, ap ko saruna grozās, klusībā samierinājās un gandrīz līdz dibenam iztukšoja glāzi sīva burgundieša. Sievastēva priekšā viņš jutās nožēlojami dumjš. Turpretī Mona, uzzinājusi jaunumus, nepacietībā nespēja nosēdēt uz vietas.

Gadu nastas bagāto un spēka pilno vectēvu Mona milēja. Viņai ļoti patika vērot, kā visus tos, kam ar viņu krustojās ceļi, savaldzina viņa nebeidzami garais stāvs un smagās brilles ar

lielo, gandrīz kvadrātveidīgo ietvaru. Viņa sabiedrībā Mona jutās pasargāta. Un pacilāta. Anrī vienmēr bija centies runāt ar viņu kā ar pieaugušo. Tieši viņa pieprasīja šo asimetriju un izgaršoja to, kā arī par to uzjautrinājās. Viņai nekad nebija bail nesaprast, un viņa smējās par kļūdām un pārpratumiem. Jo viņa savukārt rūpējās par pašas valodu, un te acīmredzami bija gan spēle, gan izaicinājums.

Anrī nevēlējās iztaisīt no Monas mazu, gudru mērkaķīti. Viņš negribēja būt vectēva parodija, kas medī jauniešu kļūdas, lai tās savā skolotajā balsī izlabotu. Tas nebija viņa dabā. Viņš nekad nebija licis viņai pildīt mājasdarbus, viņš nejaucās sekmju izrakstos. Bet viņš dievināja Monas runas veidu. Vēl vairāk – viņu fascinēja tas, kā viņa veido teikumus. Kāpēc? Tam viņam nebija skaidrojuma. Viņa prāts atteicās darboties. No pašiem sākumiem kaut kas viņas bērna valodā bija Anrī apmājis, pārņēmis. Vai tas bija kāds elements par daudz vai nezin kas par maz? Pluss vai mīnuss? Iespajds bija vēl jo mulsinošāks tāpēc, ka tas nebija nekas jauns: Monas “mazā mūzika” vienmēr bija rosinājusi mīklu, ko Anrī bija cieši nolēmis kādu dienu atminēt, ja vien ieklausīsies.

Kamillas izbrīns reizēm atkāpās šo attiecību priekšā, kuras viņa uzskatīja par “pārāk skaistām, lai būtu īstenība”, tomēr atzina, ka tās lieliski darbojas un dara viņas meitu laimīgu. Turklāt Anrī, kas visiem, kuri vēlējās uzklausīt, bieži citēja Viktora Igo “Mākslu būt vectēvam”, atgādināja vienu no pārneses būtiskajiem principiem: nav svarīgi, lai kāds uzreiz saprastu visu, ko otrs saka, itin kā vajadzētu, lai katrs jaunais vārds jau būtu uzplaucis koks milzīgajā smadzeņu augļu dārzā. Ziedēšana nāks noteiktajā dienā, ja vien kāds būs izvilcis vāgu un iesējis sēklu.

Šīs vagas un sēklas – tās bija Anrī Vilmēna bagātīgais un pārlicinošais vārdu birums, kas piesaista ar pirmo intonāciju,

lai vairs neatlaistu; tā bija ļoti vienkārša runa, bet tik apjomīga, ka radīja eiforiju, tā bija pasaku teicēja skandēšana, kas bieži te paātrinājās, te palēninājās, tad iekrāsojās maigās emocijās. Tas bija pasaules pieredzes un mierīgas erudīcijas ceļa rullis.

Tā nu attiecības ar “Dadē” bija kaut kas īpašs. No vecvecākiem uz mazbērniem, no mazbērniem uz vecvecākiem reizēm veidojas apbrīnojama saite, kas pastāv tādējādi, ka zināmā eksistenciālā līknē cilvēki gados no sava vecuma augstumiem atgriežas agrās jaunības izjūtās un labāk par jebkuru citu uztver dzīves pavasari.

Anrī Vilmēns mājaja skaistā dzīvoklī Ledrī-Rolēna avēnijā, tieši virs Gleznotāja bistro – šaura, tumša jūgendstila imitācijas iestādījuma. Katru rītu viņš kāpa lejā, un viņam tur bija savi paradumi: kafija ar kruasānu, valsts preses lasīšana, kāda domu apmaiņa ar pirmo pagadijušos klientu vai iepauzējošu oficiantu. Viņš sevi izjuta piederīgu vecajai pasaulei un rituāli lēnā gaitā aizsoļoja līdz Bastīlijas laukumam, viņam patika aplūkot mēbeles Sent-Antuāna priekšpilsētas ielas skatlogos, tad viņš pagriezās Republikas laukuma virzienā, šķērsoja Rišāra-Lenuāra bulvāri, patveroties uz sadalošās saliņas, un nonāca Voltēra bulvārī. Pēcpusdienas beigās viņš mājās pārskatīja mākslas grāmatas, kas bija sakrautas līdz pat griestiem. Anrī, būdams par centimetru garāks nekā ģenerālis de Golls, bez ķebliša vai kāpnēm satvēra visnesasniedzamākās no tām, un dīvainas nejaušības dēļ, starp citu, tieši tās regulāri viņu pievilka visvairāk. Anrī atmiņa bija apbrīnojama, īpaši būtu jāizceļ viņa dabiskā tieksme runāt par to, ko viņš zināja, un par savām personīgajām atmiņām, kuras glabāja zem kautrības kārtas. Mona zināja noteikumus. Viens vienīgs aizliegums, runājot ar vectēvu, bija pieminēt Koleti Vilmēnu, kas pirms septiņiem gadiem viņu bija atstājusi atraitņos. Līdzīgi tēvam, Kamilla arī nekad neko vairāk par to neteica. Velti Mona laiku pa laikam mēģināja pavērt

kādu spraudziņu – mazā atdūrās pret kapa klusumu, Anrī kaklā bija fetišs kā cieņas apliecinājums zaudētajai laulātajai. Tas bija makšķerauklā ievērts skaists *cerithum vulgatum* gliemežvāks, ko viņi bija atraduši Azūra krastā 1963. gada vasarā – viņš vairs nezināja, kurā dienā, bet atcerējās trako karstumu un to, ka bija Koletei daudz ko zvērējis. Monai bija tāds pats no vecāsmātes mantots piekariņš.

Mums katram ir savs veids, kā zvērēt. Anrī Vilmēns zvērēja pie “tā, kas ir skaists uz zemes”. Izteiciens izbrīnīja Monu, un, kad to dzirdēja, viņa vienmēr paraustīja plecus un iesmējās mazu, samulsušu smiekliņu: kas ir skaists uz zemes – tas reizē ir gandrīz viss un gandrīz nekas. Viņa sev jautāja, vai viņš – ļoti cienītais vectēvs – ir daļa no šī skaistuma. Anrī acīmredzami bija bijis jauns, pievilcīgs vīrietis un joprojām bija iespaidīgs, apburōšs, izskatīgs. Viņa izdilusi un smailā astoņdesmitgadnieka seja izstaroja spēku un apbrīnojami pievilcīgu gudrību. Bet viņam bija rēta. Tā sadalīja sejas labo pusi, sākās zem vaiga un pacēlās līdz uzacij. Ievainojums droši vien bija bijis ļoti sāpīgs. Tas bija ne tikai izdzinis vagu ādā, bet pat norāvis gabalu radzenes. Tās bija atmiņas no kara. Briesmīgas atmiņas: 1982. gada 17. septembrī aģentūras *France-Presse* fotoreportāžas uzdevumā Libānā viņam ar nazi bija uzbrucis kāds falangists, neļaujot doties tālāk. Anrī jau tuvojās Šatilas nometnei. Baumoja, ka tur notiekot slepkavības, ka palestīniešu bēgļus patvaļīgi un bez tiesas sprieduma nogalinot, lai atriebtos par prezidenta Bašira Ņemajela nonāvēšanu. Anrī bija gribējis pārbaudīt, liecināt. Ceļu viņam bija aizšķērsojuši ar necilvēcīgu varmācību. Anrī bija zaudējis daudz asiņu un arī aci. Invaliditāte, papildināta ar lielo augumu un gadu gaitā aizvien izteiktāko kalsnumu, bija piešķīrusi viņam pārdabisku izskatu. Skaistais reportieris, kas līdzinājās Edijam Konstantīnam, bija kļuvis par teiksmainu tēlu.